

אגרת רב שרירא גאון

ואתא ר' חייא ופשט בברייתא פרטי ואנפי להנהו עקרי וכללי ורובי דטעמי דנפישין ומרווחין בבריתא, עקר דילהון במתני', ועל עקר דמתני' סמכינן כדאמ' בתעניות (כא, א) אלפא תלא נפשיה באסקריא דספינתא, אמר אי איכא אינש דשאל מינאי מילתא בדבי ר' חייא ודבי ר' אושעיל ולא פשיטנא ליה ממתני' נפילנא מאסקרה וטבענא. אלמא כל מאי דאיכא בדבי ר' חייא ור' אושעיל אית לן למפשט ממתני'. ובא אלפא להראות חכמתו משום ההוא מעשה דיליה בהדי ר' יוחנן, וכד אתא ההוא סבא ותנא ליה האומר תנו שקל לבני בשבת והם ראויין לתת להם סלע נותנין להם סלע וכו' הא מני ואוקמה כר' מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת (ב"ב קכט, א):

תלמוד בבלי מסכת תענית דף כא/א

אילפא ורבי יוחנן הוו גרסי באורייתא דחיקא להו מילתא טובא אמרי ניקום וניזיל וניעבד עיסקא ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך אביון אזלו אותבי תותי גודא רעיעא הו קא כרכי ריפתא אתו תרי מלאכי השרת שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה נישדי עלייהו האי גודא ונקטלינהו שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה אמר ליה אידך שבקינהו דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא רבי יוחנן שמע אילפא לא שמע אמר ליה רבי יוחנן לאילפא שמע מר מידי אמר ליה לא אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא אמר ליה רבי יוחנן איהדר ואוקי בנפשיא כי לא יחדל אביון מקרב הארץ רבי יוחנן הדר אילפא לא הדר עד דאתא אילפא מליך רבי יוחנן אמרו לו אי אתיב מר וגריס לא הוה מליך מר אזל תלא נפשיה באסקריא דספינתא אמר אי איכא דשאל לי במתניתא דרבי חייא ורבי אושעיל ולא פשיטנא ליה ממתניתין נפילנא מאסקריא דספינתא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה האומר תנו שקל לבני בשבת והן ראויין לתת להם סלע נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל אם אמר מתו ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להם אלא שקל אמר ליה הא מני רבי מאיר היא דאמר מצוה לקיים דברי המת

רש"י על תענית דף כא/א

דחיקא להו – עניות:
כי לא יהיה בך אביון – בך בעלמך:
חיי העולם הבא – תורה:
חיי שעה – עולם הזה, זה סחורה:
קיימא ליה שעתא – עתיד להתגדל, ואין זמנו למות:
שמע מינה – מדלנא שמעתיה איהדר איזיל לתורתיה:
עד דאתא אילפא – ממקום שהלך קם לסחורה:
מלך רבי יוחנן – מינוהו ראש ישיבה עליהן, מנהג הוא מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו משלהן, ומעשירין אותו, כדלמרינן לגבי כהן גדול בסיפרא וביומא (יח, א) והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו:
אמרו לו – אנשי המקום לאילפא:
אי אתיב מר וגריס – אם היית יושב ועוסק בתורה היינו ממליכין אותך כמו שעשינו לרבי יוחנן, דאילפא הו גמיר טפי מרבי יוחנן:
תלא נפשיה באסקריא – כלונס עץ ארוך תקוע, בלב הספינה, שמניחין עליה מכסה, וילוין בלעז:
דשאל לי כו' – כלומר, אף על גב דעבדי עיסקא גריסנא אנא טפי מיניה:
דבי רבי חייא ודבי רבי אושעיל – דהוו מסדרי מתניתא על פי רבינו הקדוש, שהיה רבם:
ולא פשיטנא ליה ממתניתין – דאשכחנא משנה כוותיה דההיא ברייתא:
תנא ליה – שנה לפניו, כלומר בעא מיניה:
האומר תנו שקל לבני – מי שמת, והניח ממונו ביד איש נאמן, ואמר תנו שקל, חזי סלע, לבני להוצאה

בשבע:

וראויין לתת להן סלע – שיש לו צנים הרבה, ואין מסתפקין לשבת בפחות מסלע:
נותנין להם סלע – דאי הוה בדעתיה דלח למיתן להו אלא שקל היה מלוה אל תתנו להן אלא שקל,
דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע משום דבעי לזרוזינהו, כדאמרן בכתובות (ע, א) כדי לזרזן במשא
ובמתן, כדי שיטרחו וילמדו דרך ארץ, וירויחו:
אם מתו ירשו אחרים תחתיהן – אף על גב דאמר תנו שקל, ולא אמר אל תתנו אלא שקל גלי בדעתיה דלח בעי
למיתב להו אלא שקל בשבת, כי היכי דאי מתו ירשו אחרים תחתיהן:
אמר ליה – אילפא:

הא מני – דקתני אף על גב דלח ספקי בצכיר מסלע לא יהבינן להו אלא שקל רבי מאיר היא, דאמר במסכת
כתובות במתניתין (סט, ב) מלוה לקיים דברי המת, דאי לאו מלוה מן הדין נותנין להן כל הראוי להן, שהרי כל
הגמון שלהן הוא, ואין זו לאותן אחרים כלום, אלא לאחר מיתתן, אם יש מותר יש להן, ואם לאו לא יטלו,
ומתוך שרואין אנו לקיים דבריו שירשו אחרים תחתיהם אנו מקמאין את הגמון, כדי שיהא גם מותר:

רש"י על עבודה זרה דף י/ב

אילפא – ספינה:

תוספות על חולין דף ו/א

אשכחיה ההוא סבא. י"מ דכל מקום שהוא מזכיר ההוא סבא הוא אליהו ואי אפשר לומר כן בפרק במה מדליקין
(שבת דף לד.) בעובדא דרבי שמעון בן יוחאי:

חתם סופר על כתובות דף סט/ב

אילפא תלא נפשיה באיסקריא במכותא. ועפרש"י מש"ס דתענית. ויל"ד לפמ"ש תוס' פ"ק דחולין דכל דאתמר ההוא
סבא הוא אלי' זכור לטוב, א"כ לא ימלט שידע שיכול להשיבו הא מני ר"מ היא, א"כ בתחלה מאי קסבר ששאלו הך
מתניתא.

רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק יב

(כג) המדיר את אשתו מליהנות לו בין שפירש עד זמן פלוני בין שלא פירש אלא סתם ממתנין לו שלשים יום אם
תמו ימי נדרו או שלא תמו והתיר נדרו הרי זה מוטב ואם לאו יוציא ויתן כתובה ובאותן השלשים יום תהיה היא
עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה
מספיקין לכל:

ה"ן

והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות אישות כלשון הזה המדיר את אשתו מליהנות לו כו' ממתנין לו ל' יום ובאותן
השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להם יותר על מעשה
ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לה לכל ע"כ ודבריו תמוהין בעיני הרבה דהא בגמ' אמר' בהדיא דלא מצי מדיר
לה אלא באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאומר לה (ד) משום הכי מסקינן
לה דוקא באומר לה ובמספקת לדברים גדולים ובמגלגלת בהדיא בדברים קטנים ומדבריו נראה שאפילו בשאין
מעשה ידיה מספיקין ולא איתגלגלא בהדיא חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו לא אמר לה צאי וכו' מצי
מדיר לה ואילו בגמ' אמרינן בהדיא דנהי דבאומר מהני כי לא אמר משעבד לה ולא כל הימנו לומר איני נותן מזונות

ושהיא מעצמה תעכב מעשה ידיה ודכוותה גבי אשה אף על פי שהיא יכולה לומר איני נזונת ואיני עושה אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא מעצמו יעכב מזונות דהא תנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר ואין לך אומרת איני עושה גדול מזה ונ"ל שהביאו לומר כך משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודה דידה והיינו טעמא משום דלא צריך לאלומי דעל כרחיה או יפר או יוציא ויתן כתובה ומש"ה ס"ל ז"ל דתנא דקונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר היינו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעין

אבני מילואים

רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק יב

(ד) ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה לפיכך אם אמרה האשה איני נזונת ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה אבל אם אמר הבעל איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך אין שומעין לו שמא לא יספיק לה מעשה ידיה במזונותיה ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הכתובה: